

Shiur number 6

Assigning *Melacha* to a Non-Jew Before Shabbat, and Partnerships with a Non-Jew

Previously, we have discussed the issues of instructing a non-Jew to do *melacha* and of benefitting from *melacha* that a non-Jew performs on Shabbat. We also discussed the parameters of hinting to a non-Jew about performing *melacha* on Shabbat.

In this *shiur* we will learn about whether one can assign a task to a non-Jew during the week, when there is a high likelihood that he will end up doing *melacha* for this task on Shabbat¹. We will also discuss potential halachic issues with partnership with a non-Jew who works on Shabbat.

1. מסירת מלאכה לנכרי שסביר שהנכרי יעשה בשבת

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יז עמוד ב

בית שמאי אומרים: אין נותנין עורות לעבדן, ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום, ובכולן בית הלל מתירין עם השמש (רש"י – בעוד החמה זורחת).

Beit Shammai forbid assigning a task to a non-Jew if the non-Jew would be unable to finish the work before Shabbat. Beit Hillel, however, permit assigning such a task to a non-Jew, as long as it is given before sunset. Halacha follows Beit Hillel. But there are still limitations regarding assigning tasks before Shabbat, as is evident from the Gemara:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יט עמוד א

תנו רבנן: אין משלחין איגרת ביד נכרי ערב שבת, אלא אם כן קוצץ לו דמים. בית שמאי אומרים: כדי שיגיע לביתו, ובית הלל אומרים: כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה. והלא קצץ! - אמר רב ששת, הכי קאמר: ואם לא קצץ, בית שמאי אומרים: עד שיגיע לביתו, ובית הלל אומרים: עד שיגיע לבית הסמוך לחומה. והאמרת רישא אין משלחין! - לא קשיא, הא - דקביע בי דואר במתא, והא - דלא קביע בי דואר במתא.

רש"י מסכת שבת דף יט עמוד א

אלא אם כן קצץ לו דמים - דכיון דקוצץ לו דמים - בדידיה טרח... לביתו - של מי שנשתלח לו.

לבית הסמוך - לחומת העיר שנשתלח שם.

והלא קצץ - ואמאי אסרי בית הלל, הא אינהו שרו לעיל!

והא אמרת רישא אין משלחין - אלא אם כן קצץ.

דואר - שלטון העיר, ולו רגילין לשלוח איגרות.

שכיחא במתא - משלחין בלא קוצץ, בכדי שיגיע השליח, למר - לבית הדואר, ולמר - לבית הסמוך לחומה, ורישא דאין משלחין - בלא קוצץ כלל דלא קביע במתא ואם לא ימצאנו יהא צריך לילך אחריו בשבת.

חברותא שבת דף יט עמוד א

תנו רבנן: אין משלחין איגרת ביד נכרי ערב שבת, אלא אם כן קוצץ לו הישראל לנכרי דמים לשכר שליחותו. שאז, אף אם יוליד הנכרי בשבת, אין נחשב שעושה כן בעבור הישראל, אלא בשביל להרויח שכרו, ובדנפשיה קא טרח. בית שמאי אומרים: אין שולחין עם הנכרי איגרת, אלא אם כן יש שהות ביום בכדי שיגיע הנכרי לביתו של מי שנשתלחה אליו קודם השבת. ובית הלל אומרים: שולחין אף כשיש שהות רק בכדי שיגיע הנכרי לבית הסמוך לחומת העיר שנשתלחה אליה האיגרת. ולא בעינן שתגיע לבית המקבל עצמו. ותמהים: והלא ברייתא איירי בקצץ לו דמים לשליחותו, ובוזה הרי מתירים בית הלל בכל גוונא, אף בלא שיגיע לבית הסמוך לחומה, כדקתני רישא "אלא אם כן קוצץ" [וכן מוכח ממתניתין, דהתירו בית הלל למסור לגוי בקבלנות לעשות מלאכה בשבת, כגון "עורות לעבדן" וכלים לכובס, כשקוצץ לו דמים]!! אמר רב ששת: הכי קאמר: אין משלחין איגרת

¹ Note the distinction between a "task" (or "work") – indicating work in the general sense, as opposed to "*melacha*" – referring specifically actions that are forbidden on Shabbat. This distinction will be significant throughout this unit.

ביד נכרי, אלא אם כן קוצץ לו דמים. ואם לא קצץ והרי הוא טורח בשביל הישראל - בית שמאי אומרים: עד שיגיע לביתו. ובית הלל אומרים: עד שיגיע לבית הסמוך לחומה. ותו מקשינן: איך קתני שבלא קציצה מותר "בכדי שיגיע לביתו", והאמרת רישא "אין משלחין"? ומשמע דבכל גוונא אסור. ומשנינן: לא קשיא. הא דקתני "כדי שיגיע לביתו" לבית שמאי, או "לבית הסמוך לחומה" לבית הלל, איירי בדקביע בי דואר במתא שנשתלחה אליה האיגרת. ואין השליח צריך להביא אותה לבית המקבל, אלא לבית הדאר. והיינו "ביתו" דקאמרי בית שמאי. ולבית הלל אף אין צריך להגיע לבית הדאר, אלא סגי שיגיע לבית הסמוך לחומת אותה העיר, שהרי יכול להניחה שם. והא דקתני "אין משלחין", איירי בדלא קביע בי דואר במתא. וצריך השליח להביא את האיגרת לבית המקבל. ואף אם יכול להגיע לביתו מבעוד יום, לא סמכינן על זה. דשמא לא ימצאנו בביתו, ויהיה צריך להוליך בשבת את האיגרת אחריו.

The Gemara states that Beit Hillel's leniency is based on a set fee for the task (as opposed to being paid by hour). Once the non-Jew is working for a set fee, whatever the non-Jew needs to do to complete the task is his own business, and it is no longer the Jew's concern when the task is done, even if it is being performed for him or her.

A further point of disagreement is whether it is permitted to assign a non-Jew a task (without determining a set fee) if the non-Jew could theoretically do it before Shabbat (that is the significance of reaching the first house in the town, or the *בי דואר* (the equivalent of the post office) before Shabbat). Beit Shammai forbids this, since they believe that it is more likely that the messenger will choose to continue his work into Shabbat and deliver the package to the recipient himself.

We see from the Mishna and Gemara that according to Beit Hillel, whom Halacha follows, it is permitted to assign *melacha* to a non-Jew before Shabbat if at least one of the two following conditions apply:

1. The non-Jew will be paid a set fee for the task (and not by hour)
2. The non-Jew is theoretically able to finish the *melacha* before Shabbat.

• הרחבות – האם אסור למסור מלאכה לנכרי שלא בהכרח תעשה בשבת?

1. Guidelines for Determining the Non-Jew's Fee

In order to apply this leniency properly, we need to define what is considered "determining the non-Jew's fee," and the significance of this act.

Rashi writes:

אלא אם כן קצץ לו דמים - דכיון דקוצץ לו דמים - בדידיה טרח

By setting the fee, the task is delegated from the Jew to the non-Jew. We will now show a few examples of this principle.

a) Subcontractors

What would the Halacha be if a Jew gives a set fee to a non-Jewish general contractor who then hires subcontractors on a daily or hourly basis?

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן ס

ועוד שאין הפועלים ברשות הישראל כלל והם עבדי אדוניהם האומן והוא משלחם בכל יום לאיזה בנין אשר ירצה ולאשר יהיה שמה רוחו ללכת לבנות ולנטות שמה יעסקו, נמצא שאין השכירי יום פועלים ושלוcho של ישראל כלל, והאומן הרי קצץ עמו.

The Chatam Sofer explains that in this situation, Halacha recognizes that the task has been delegated, and the Jew is no longer considered responsible for the task. The subcontractors may do his work on Shabbat, since he has not hired them.

b) Standard fees

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנב סעיף ב

נ"ל דבזמן הזה כלים לכובס מסתמא היינו קציצה דקצבתן ידוע דאטו בכל פעם יקצץ עמו ולכן המנהג פשוט ליתנם.

If there is a standard fee, The Magen Avraham says that a standard fee is just like a fixed fee, and therefore permissible. He therefore permits one to give clothing to a non-Jewish cleaner before Shabbat, since there is a standard charge for the laundering, and it is not necessary to ensure that the cleaning will not take place on Shabbat. The Mishna Berurah quotes this *heter in seif katan* 14.

c) Certainty of Payment:

שו"ת הרשב"א חלק ג סימן שסח

שאלת: קצץ, האמור בפרק קמא דשבת, מהו? שאני סבור: דלא סוף דבר קצץ בתחילה, שיאמר: כך וכך אתן לך, אלא כל שעושיין על מנת לפרעיא, פירוש: שלבסוף יתפשר עמו, מותר, דכי עסיק, בדידיה קא עסיק; ולא אתי אלא למעוטי: שכירו לשנה או לחדש, דלא מתהני עכו"ם, ובדישראל קא עסיק. תשובה: איברא, לאו קצץ ממש, קאמר. ומיהו, מסתבר שקצץ או התנה עמו שיתן לו שכר, דהשתא בדידיה קא עסיק, אבל בסתם, לא, אעפ"י שיש בדעת העכו"ם שיתן לו המשלח או מי שנשתלח לו שכר, ויתפשר עמו, לפי שכל שלא קצץ ושלא התנה לו שכר, אין דעת העכו"ם סמוכה בכך, ובדישראל קא עסיק

The Rashba makes two points:

1. There is a difference between a worker who is paid globally, for the job, which might be permitted, and a worker who is paid per hour or day, which is forbidden.
2. The main criterion is whether the payment was guaranteed. Even if the exact amount of the payment was not determined, as long as the non-Jew was guaranteed payment in advance, then the non-Jew considers his work as work being done for his own sake. However, if the non-Jew is not certain that he will be getting paid, he views the work as being done for the Jew's sake, and it is therefore forbidden.

This has significant practical implications for today:

שמירת שבת כהלכתה מהדורה תש"ע פרק ל הערה צה

שמעתי מהגרש"י זצ"ל דבזמננו, מכיוון שמסתמא ישלם לפועל כדרישתו, הרי זה חשיב כקצץ

This change in Halacha hints at an astonishing change in cultural norms. In a world in which payment is not necessarily guaranteed, the work is considered work done for the employer's sake. In our world, where payment is generally guaranteed, the worker considers the work his/her own, executed in order to receive income.

2. The Halacha

רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכה ב

הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת אם קצץ עמו שכר הולכה מותר, ואפילו נתנה לו ערב שבת עם חשיכה, והוא שיצא בה מפתח ביתו קודם השבת, ואם לא קצץ אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותם לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו מותר ליתן לגוי האגרת, והוא שיהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה קודם השבת, שמא זה שמקבץ האגרות ושולחן ביתו סמוך לחומה הוא, ואם אין שם אדם קבוע לכך אלא הגוי שנותנין לו האגרת הוא שמוליכה לעיר אחרת אסור לשלוח ביד גוי האגרת לעולם אלא אם כן קצץ לו דמים.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנב סע' ב

מותר ליתן בגדיו לכובס א"י, ועורות לעבדן (פי' האומן שמעבד ומתקן העורות), סמוך לחשיכה אם קצץ לו דמים או שעושה אותם בטובת הנאה, והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת וגם שיעשה הא"י המלאכה בביתו.

3. Assigning a Non-Jew Work that will Definitely Be Executed on Shabbat

ספר התרומה הלכות שבת סימן רכב

דבר שאם עושה מאליו מותר, ואין גופו נהנה מיד בדבר, דבית הלל מתירין עם השמש, היינו שהעכו"ם עושה המלאכה מאליו אבל אינו מתיר לומר לו לעשותה בשבת

Beit Hillel permit assigning the non-Jew the job right before Shabbat. The Sefer Ha'Terumah clarifies that this does *not* permit explicitly requesting that the *melacha* be done on Shabbat!

ספר מצוות גדול לאוין סימן סה

הנותן מעות לגוי להתעסק בהן, אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת – חולק עמו בשכר בשווה. וכן הורו כל הגאונים

The Smag discusses a case in which money was given to the non-Jew for investment. The non-Jew undertakes this for his own profit, so it can be considered the non-Jew's work, and the Jew may benefit from the profits, even if they were gained on Shabbat.

מרדכי מסכת שבת פרק יציאות השבת רמז רמט

מותר ליתן לנכרי מעות מערב שבת לקנות לו בשבת, ובלבד שלא יאמר לנכרי – קנה בשבת. או למסור לו בגדים למכור, ובלבד שלא יאמר לו – מכור בשבת, אלא בסתמא מכור וקנה לכשתחפוץ

The Mordechai says that a Jew may give a non-Jew money or good for investment as long as he does not explicitly instruct him to invest on Shabbat. This opinion is cited by the Shulchan Aruch (307:4). This implies that the Mordechai does not restrict such a request even if the Jew obviously intends for the investment to be made on Shabbat, as long as he is not explicit. The Hagoth Maimoniyot, however, adds another stringency:

הגהות מיימוניות הלכות שבת פרק ו

אסור ליתן לנכרי מעות בערב שבת שיקנה לו למחר ביום השוק ... ולא דמי לכל הני דשרי בית הלל עם השמש, ולמסירת כתבים ביד נכרי, דכולהו אדעתא דנפשייהו קעבדי, ואם ירצה לא יעשה למחר ... אבל הכא אי אפשר אלא למחר, ביום השוק

The Hagahot Maimoniot is more stringent than the Sefer Ha'Terumah. Sefer Ha'Terumah states that it is forbidden to explicitly tell a non-Jew to do a task on Shabbat. We stated above that as long as the fee was arranged in advance, and as long as there is no specific *request* for the job to be done on Shabbat, this is a permissible arrangement, as it is considered work for the non-Jew's own benefit. The Hagahot Maimoniot adds that if the job will necessarily be done on Shabbat because it can only be fulfilled on Shabbat, then this is also forbidden, and setting a fee is insufficient. The Hagoth Maimoniyot refers to a case in which the market is only open on Shabbat: since the non-Jew must necessarily work on Shabbat, it is forbidden. The Taz further clarifies his opinion:

ט"ז אורח חיים סימן שז ס"ק ג

נ"ל דנקט יומא דשוקא דבזה אפילו אם אינו מזכיר בפירוש שיקנה בשבת אלא נותן לו מעות שיקנה לו סתם, ובאותו מקום אינו מצוי לקנות כי אם בשבת שהוא יומא דשוקא, כמו שרגיל בעיירות קטנות, ה"ל כמזכיר יום השבת בפירוש. ובמקום שמצוי קצת גם בשאר ימים אין איסור אלא אם כן מזכיר בפירוש יום השבת. ונ"ל עוד דאפי' בהנהו דמתירין ב"ה עם השמש כגון נותנין כלי לכובס עכו"ם יש איסור אם נותן לו הכלים סמוך לשבת וא"ל ראה שאני צריך להם במוצאי שבת, דה"ל כאומר בפ"י שיכבסם בשבת. וכן לענין אם נותן לו מעות בע"ש לקנות וא"ל שילך לדרכו במוצ"ש כנלע"ד.

The Taz writes that just as it is problematic to ask a non-Jew to do business in a market that is open only on Shabbat, it is also problematic if one implies that he needs the work done on Shabbat for technical reasons. For example, one may not give the launderer his laundry right before Shabbat, and express that the clothes be ready immediately after Shabbat.

The Mishna Berurah (307:15) and the Shemirat Shabbat Kehilchita (30:28 and ch. 31 n. 48) rule like the Taz.

The Beit Yosef, however, understands the Hagoth Maimoniyot differently:

בית יוסף אורח חיים סימן שז

ונ"ל דיום השוק לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט והוא הדין דאפילו אינו יום השוק כיון שהוא אומר לקנות לו בשבת אסור וזהו עיקר החילוק דבהנך אינו אומר לו שיעשה בשבת.

The Beit Yosef understands that the key factor is whether one states that the *melacha* should be done on Shabbat. If this was not stated explicitly, it is permitted, even if it is obvious that the non-Jew will have to do it on Shabbat. This is how he rules in the Shulchan Aruch:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז

מותר לתת לא"י מעות מערב שבת לקנות לו, ובלבד שלא יאמר לו: קנה בשבת

This implies that one can be lenient as long as there is no explicit request for it to be done on Shabbat. Rav Ovadiah writes that Sephardim may rely on this opinion:

שו"ת יחיה דעת חלק ג סימן יז

שאלה: האם מותר ליהודי למסור את רכבו לתיקון במוסד של גוי בערב שבת, על מנת לקבלו ביום ראשון בבוקר כשהוא מתוקן, אף על פי שיש מקום להניח שהגוי מתקן את הרכב בעצם יום השבת? אם קבע לו שכר מסויים על המלאכה שיעשה, ולא אמר לו במפורש שיעשה את המלאכה בשבת, יש להתיר, הואיל ויכול הגוי לעשות את המלאכה של היהודי בערב שבת או במוצאי שבת, ואפילו אם יבצע הגוי את התיקונים בעצם יום השבת, אין בכך כלום, שהגוי על דעת עצמו הוא עושה כן.... ובשלחן ערוך (אורח חיים סימן ש"ז סעיף ד') פסק בזה הלשון: מותר לתת מעות לגוי מערב שבת לקנות לו בשבת, ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת. ולפי זה גם בנידון שלנו הואיל ואינו אומר לו היהודי לבצע התיקונים של הרכב בשבת, מותר...

אלא שיש עדיין מקום לדון אם היה הזמן מצומצם, ואין שהות מספקת בידי הגוי לבצע כל התיקונים ברכב אלא אם כן יעבוד גם בעצם יום השבת, ... הגאון רבי אברהם הכהן פימנטיל בספרו מנחת כהן (בקונטרס משמרת השבת שער א' חלק ד') כתב, שלענין הלכה כיון שמרן הבית יוסף סובר שאין לאסור אלא כשאומר בפירוש לקנות ביום השבת, כדאי הוא מרן לסמוך עליו בזה, כיון שעיקר האיסור מדרבנן, ובשל סופרים הלך אחר המיקל ע"כ. גם הגאון רבי יהודה עייאש בשו"ת בית יהודה חלק א' (חלק אורח חיים סימן מ"ד), דחה דברי הטורי זהב בזה, וכתב שנראה לו עיקר כדעת מרן הבית יוסף, שכל שלא אמר לו בפירוש שיעשה בשבת, אף על פי שאי אפשר לעשותו אלא בשבת, מותר.

בסיכום: מותר ליהודי לתת רכבו לתיקון אצל מוסד של גוי, שכל פועליו גוים, בערב שבת, על מנת שיוכל לקחתו חזרה ביום ראשון, באופן שקצב לו סכום תשלום מסויים עבור עבודתו. ובלבד שיש שהות מספקת לבצע התיקונים בערב שבת או במוצאי שבת, ואז אפילו אם הגוי מבצע את התיקונים של הרכב בעצם יום השבת מותר, הואיל ואינו אומר לגוי לעבוד בשבת. ומכל מקום במקום צורך, אפילו אם בהכרח יצטרך הגוי לעבוד גם בשבת להשלמת התיקונים, יש להתיר. ואחינו האשכנזים מחמירים בזה. והמקילים יש להם על מה שיסמוכו.

As Rav Ovadiah notes, Ashkenazim are more stringent, as ruled by the Mishna Berurah and Shemirat Shabbat Kehilchita.

▪ **הרחבות – תשובת מראה הבזק המלאה (עם הפניה למקורות מדויקים) – שליחת נכרי לקנות במכרז המתקיים בשבת**

שו"ת מראה הבזק חלק ב שאלה כב

שאלה: בא לפני יהודי שהיום כבר שומר שבת, ושאל את השאלה הבאה:

יש כאן מכרז חשוב מאוד שמתרחש רק פעם אחת בשנה ויהיה בשבת, האם הוא רשאי למנות אינו יהודי שכבר עובד בשבילו בדברים אחרים, לאו דוקא בקניית בגדים, כדי שזה יקנה כמו לעצמו, ואחר כך ימכור ליהודי, וכמובן שהגוי יקבל רווח מזה. יש להעיר שהיהודי שולח את הגוי לקניית הבגדים, ומתנה איתו על הענין במשך השבוע, והדבר משתלם לגוי, היות שיקבל כך וכך.

המכרז יהיה, אי"ה, בשבת קודש הקרובה.

תשובה: בשאלתך ציינת שהמכרז מתבצע בשבת, ועל כן אמירת היהודי לגוי לקנות במכרז הרי היא כאמירה לקנות בשבת. עם כל זה ישנם אופני היתר כדלקמן:

מרן פסק בשו"ע "אסור ליתן לאינו יהודי מעות בערב שבת לקנות לו בשבת, אבל יכול לומר לו, קנה לעצמך, ואם אצטרך, אקנה ממך לאחר השבת", ואף בששו"ע כתב בצד ההיתר, "ואם אצטרך, אקנה ממך", דהיינו לשון ספק ולא ודאי אקנה ממך, כבר כתבו אחרונים "דאפילו אם מבטיחו שיקנה ממנו אחר כך, גם כן מותר, כיון דעכשיו קונה לעצמו".

מה"פרי מגדים" נראה שלכתחילה רצוי להחמיר שהגוי לא יבצע את הקניה במעות של היהודי, ואף שאומר לו, קנה לעצמך, שהרי זה קונה בשביל היהודי ודאי, ובפרט אם שווי הסחורה הוא רב. במקרה זה העצה היא שהיהודי יתן לגוי את כספו בתורת הלואה ויכתבו שטר חוב על זה.

בשאלתך ציינת שהיהודי מבטיח מראש, שהגוי יקבל ממנו רווח בעבור עסקה זאת, ועם כל זה יש להתיר כשאומר, קנה לעצמך. ועל כן, בנדון שאלתך, אם הגוי יקנה בכספי עצמו (וכך אמנם משמע בלשון השאלה) והיהודי יאמר לו, קנה לעצמך ואני אקנה ממך לאחר השבת, מותר.

עם זאת נציין שהקנייה צריכה להיות פורמאלית בעבור הגוי, ולא בדרך הערמה גמורה, ועל כן צריכות הקבלות עבור הקנייה להיות רשומות על שם הגוי ולא על שם היהודי.

▪ **הרחבות – תשובת מראה הבזק על הוראה בנקאית המתבצעת ע"י נכרים בשבת**

4. Benefitting on Shabbat from work performed by a non-Jew

Until now we have primarily been discussing a situation where a non-Jew is assigned a task before Shabbat and there is a reasonable chance that he will do it on Shabbat. The question arises: if the task is completed on Shabbat, may the Jew benefit from it on Shabbat itself?

ספר שבלי הלקט ענין שבת סימן קיב

כל זה שמתירין בית הלל להעשות מלאכתו בשכר בשבת לא שיהנה ממנו בשבת כגון אם תפר בגדיו בשבת שילבשם בו ביום, דמשנה שלימה שנינו בפי' כל כתבי הקודש נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור וכו' אלמא כל מלאכה שעושה הנכרי עבור ישראל אסור ליהנות ממנה, ולא התירו כאן אלא שתעשה בשבת ולא יהנה ממנה

The *Shibolei Ha'Leket* writes that even though the non-Jew is considered to be working for himself - so that the Jew does not need to stop him from working on Shabbat, the Jew may not benefit from it on Shabbat, since the *melacha* is effectively performed on the his behalf.

חידושי הר"ן מסכת שבת דף יח עמוד א

ומסתברא דכל שקצץ אפי' שעשה הא"י מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה ולא דמי להאי דאמרינן בפרק כל כתבי הקדש א"י שהדליק את הנר שאם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו דהתם משום דנכרי אדעתא דישראל קא עביד אבל כל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד ושרי ישראל להשתמש אפי' בשבת

The *Ran*, however, argues that just as the non-Jew may perform the *melacha*, because it is done on Shabbat for his own sake, so too a Jew may benefit from it, since it was done for the non-Jew's sake. The *Shulchan Aruch* accepts the *Ran's* position, but the *Rema* holds the *Shibolei Ha'Leket* should be the default option.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנב סעיף ד

כל שקצץ אף על פי שיעשה הא"י מלאכה בשבת, מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה, דכל שקצץ, אדעתיה דנפשיה קא עביד גנה: ויש אוסרין ללבושו כל שידוע שהא"י גמרו בשבת. ולריך להמתין במ"ש כנדי שיעשה. והכי נהוג לכתחלה. אם לא שלריך אליו בשבת שאז יש להקל

▪ **הרחבות - האם מותר לישראל לאסוף את הבגדים מהאומן בשבת?**

שמירת שבת כהלכתה פרק ל הערה קב

(מציג את מחלוקת השו"ע והרמ"א בהקשר של מסירת נעליים לתיקון, והמשיך -) ודווקא אם הנכרי עשה מלאכה דאורייתא, אבל במלאכה דרבנן אין להחמיר ... וכן יש להקל כאשר אפשר לנעול את הנעליים בלי המלאכה שהנכרי עשה בשבת. ואם אין לו נעליים אחרות יש להקל בכל אופן

2. עבודה משותפת ושותפות בעסק עם נכרי

A Jew and non-Jew are partners in a joint venture. They want to divide up the work so that only the non-Jew will work on Shabbat. Does the fact that the Jew does not actively work on Shabbat allow him to benefit from the profits earned on Shabbat?

The following sources will explain that since they are partners, we consider both of them equally responsible for all of the work – including the work performed on Shabbat, as if the Jew's absence on Shabbat is coincidental. The profits earned on Shabbat should therefore be prohibited because the Jew is still considered their beneficiary despite his temporary absence. In order to permit such a partnership, we need to arrange it in such a way so that it is clear that on Shabbat, the business belongs solely to the non-Jew.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות, לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך בשבת ואני בחול, ואם התנו מתחלה - מותר, ואם באו לחשבון - אסור.

חברותא עבודה זרה דף כב עמוד א

ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה להיות אריסים בה בשותפות, והוטלה העבודה על שניהם, לא יאמר ישראל לעובד כוכבים: טול חלקך בשעת קצירה או בשעת בצירה, כנגד עמלך בשבת, ואני אקח חלקי תמורת עבודתי בחול. לפי שבכל יום מוטלת העבודה על שניהם, נמצא שהגוי עושה שליחות הישראל על חצי יום השבת. ואם התנו מתחילה תנאי זה, "טול חלקך בשבת ואני אקח חלקי בחול" קודם שהוטלה עליהם העבודה, דהיינו קודם שקיבלו את השדה באריסות בשותפות, מותר. מפני שלא הוטלה העבודה על הישראל בשבת, ולכן כל הרווחים של יום השבת שייכים לגוי, ואין הגוי עושה שליחותו של הישראל

רש"י מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

לא יאמר ישראל - טול אתה חלקך בשבת לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו.
ואם התנו מתחילה - קודם שהוטלה עליו.
מותר - דהא לא קיבל עליה ישראל עבודה דשבת ואין העובד כוכבים שלוחו.

A Jew and a non-Jew become sharecroppers together in a field. The Jew makes what seems a reasonable offer; that the non-Jew will work on Shabbat, and receive crops for his work, and the Jew will work during a week day and receive crops for his work. The problem with this suggestion is that fundamentally, each day's work is their joint responsibility. Since the Jew is fundamentally responsible for the work performed on Shabbat, we view the non-Jew as being his representative. Therefore, Rashi writes that in this situation we consider the non-Jew the Jew's *shaliach*.

As we discussed in the first shiur, one of the three reasons behind the prohibition of asking a non-Jew to do *melacha* on Shabbat is that the non-Jew is considered the Jew's *shaliach*. Even if the partners arrange for the non-Jew to work alone on Shabbat, the problem of *shlichut* remains.

The Gemara therefore explains that the proper halachic arrangement is to divide up the partnership from the beginning, so that the non-Jew is the sole beneficiary of the work performed on Shabbat. In such a situation, the non-Jew is not the Jew's *shaliach*, and the partnership does not pose a problem.

The Gemara continues:

ואם באו לחשבון - אסור.

Rashi writes:

רש"י מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

ואם באו לחשבון - לאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא כלומר אם קיבלו סתם ועשו סתם ועייל העובד כוכבים בשבת וישראל בחול ולא צווהו ישראל ובאו לחשבון לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת אתה ואני אטול כנגדן ימי החול.
אסור - דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתו דעובד כוכבים שלוחו היה.

Rashi explains that the Gemara is discussing a situation where they did not divide up the partnership to make the non-Jew solely responsible for Shabbat. Practically, the Jew did not work on Shabbat and the non-Jew did. At some point, when they were dividing up the profits, the Jew suggested that, since the non-Jew will receive the profits from his work on Shabbat, the Jew will receive the profits from the equivalent hours of work on a different day. Rashi explains that this is forbidden because the non-Jew was fundamentally working on both of their behalfs on Shabbat, so that the profits earned then are forbidden to the Jew, and he may not benefit from them by receiving profits from a different day in their place.

The Raavad explains the Gemara differently:

חידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

והראב"ד ז"ל פי דאהתנו מעיקרא קאי, כלומר אף על פי שהתנו, אם אמרו אח"כ שיבואו לחשבון ותהא חלוקתן בשוה – אסור. סלקא דעתך אמינא, הואיל והתנו מעיקרא, כי עבדי – בהתירא עבדי, והשתא מתנה בעלמא הוא דקא ייבוי להדדי, קמ"ל דכיון דבאו לחשבון אשתכח דתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוא.

The Raavad explains that the Gemara is discussing a situation where they divided up the partnership properly, and only the non-Jew was responsible for Shabbat. If so, the work performed on Shabbat and the crops that grew as a result of this work have no connection to the Jew. Therefore, the Raavad explains that if they later split all the profits equally, it shows that they did not take their initial division seriously and viewed it as a mere legal fiction, and it is therefore invalid.

The Gemara continues:

איבעיא להו: סתמא מאי? ת"ש: אם התנו מתחילה - מותר, הא סתמא אסור. אימא סיפא: אם באו לחשבון - אסור, הא סתמא מותר! אלא מהא ליכא למשמע מינה.

רש"י מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

סתמא מאי - שקיבלו סתם ועשו סתם עובד כוכבים בשבת וישראל בחד בשבת ולא אמר ישראל מעולם טול אתה את השבת ואני בחול מהו לחלוק סתם בשוה ולא יזכיר ישראל את השבת. אם באו לחשבון - הזכיר לו ישראל של שבת באותה חלוקה וגלי דעתיה דשלוחיה הוא. הא סתמא - דאף בשעת חלוקה סתם מותר.

חברותא עבודה זרה דף כב עמוד א

איבעיא להו, הסתפקו בני הישיבה: סתמא, אם לא התנו ביניהם מתחלה, ועשו עבודתם סתם, הגוי בשבת והישראל ביום חול, ועתה באים להתחלק בתבואות השדה שוה בשוה, ואינם מתחשבים יום תמורת יום, והישראל אינו אומר לו "טול חלקך בשבת ואני בחול" - מאי? האם הותר באופן זה, היות ולא נדברו ביניהם שבת תמורת חול, ואינם מחשבים שבת תמורת חול או אסור. תא שמע, הגמרא פושטת מהדין האמצעי של הברייתא, שנאמר בה: אם התנו מתחילה - מותר, ויש לדייק: דוקא באופן זה שהישראל לא קיבל עליו מעולם את יום השבת, מותר. הא סתמא, שלא התנו במפורש - אסור. ודחינן: מברייתא זו אי אפשר לפשוט, כי אימא סיפא, מה שנאמר בסיפא: אם באו לחשבון, ואמר לו הישראל "קח תבואה תמורת עבודתך בשבת", אסור. ויש לדייק: הא סתמא, שלא באו לחשבון אף בשעת חלוקה, ומתחשבים שוה בשוה - מותר. אלא, מהא מברייתא זו, ליכא למשמע מינה. אין אפשרות לפשוט, לא מהרישא לאיסור, ולא מהסיפא להיתר, ואין אנו יודעים אם התנא ששנה את הברייתא דייק בלשונו ברישא, או בסיפא. ולא נפשטה האיבעיא.

The Gemara wants to clarify whether it is permitted to divide the profits equally in a situation where the non-Jew alone worked on Shabbat and the Jew worked alone on a different day; that is, should we assume that the Jew considers the non-Jew his *shaliach* by default, or only if he explicitly states that he is? The Gemara does not reach a conclusion.

הרחבות – איך הראב"ד למד את התלבטות הגמרא?

The Ran explains that if the Jew and non-Jew explicitly define that the non-Jew will always work on Shabbat and the Jew will work alone on a different day to compensate, then they are considered each other's *shlichim*. However, if this is not explicitly defined and the non-Jew works on Shabbat for the sake of profit, then the Jew may share the profits that were earned on Shabbat.

הר"ן על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף ו עמוד ב

וישראל ועובד כוכבים שלקחו מרחץ בשותפות ועובד כוכבים מחממו בשבת בשביל חלקו ונותן מחצית מה שמשתכר בו לישראל ובימי החול שניהן מחממין אותו נ"ל דשרי דכיון דעובד כוכבים אדעתא דמחצה שלו קא עביד אף על פי שישראל משתכר במלאכה שלו ה"ל כבעל שדה לגבי אריס דאמרינן דכיון דאריס אדעתא דנפשיה קא עביד אף על גב דמטי ליה לישראל רווחא שרי ה"נ עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד וישראל מטיא ליה הנאה ממילא הלכך בכי האי גוונא ליכא משום שכר שבת כלל ... ואל תקשה עלי מזו ששינו בתוספתא דדמאי ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול אתה חלקך בשבת ואני בחול, דהתם כיון שישראל נוטל כנגדו בחול, נמצא שנעשה העובד כוכבים שלוחו בשבת אבל הכא שבחול שניהם מחממין את המרחץ, כשהעובד כוכבים מחממו בשבת לאו שליחותא דישראל קא עביד אלא אדעתא דנפשיה קא טרח כאריס, וישראל מטיא ליה הנאה ממילא. ומכ"מ דוקא כשישראל זה לוקח מה ששנתכר המרחץ בשבת בהבלעת שאר ימים, אבל אם בפני עצמו לוקח לא, דאע"ג דבהתירא אתי לידיה מחזי כשכר שבת

רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכה יז

המשתתף עם הגוי במלאכה או בסחורה או בחנות, אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לגוי לבדו אם מעט אם הרבה ושכר יום אחד כנגד יום השבת לישראל לבדו מותר, ואם לא התנו בתחלה, כשיבואו לחלוק נוטל הגוי שכר השבתות כולן לבדו והשאר חולקין אותו, ואינו מוסיף לו כלום כנגד יום השבת אלא א"כ התנה בתחלה, וכן אם קבלו שדה בשותפות דין אחד הוא

הלכה יח

ואם לא התנו ובאו לחלוק השכר ולא היה שכר שבת ידוע יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השכר והשאר חולקין

How does the Rambam interpret "באו לחשבון"?

מגיד משנה הלכות שבת פרק ו הלכה יז

ורבינו ז"ל לא הזכיר באו לחשבון. נראה שהוא מפרש כפירש"י ז"ל שפירש דה"ק אם לא התנה מתחלה וגם לא אמר לו טול אתה חלקך בשבת ואני בחול אלא שעמד זה ונטל את חלקו מעצמו בשבת ולסוף באו לחשבון אסור דנכרי שלוחיה הוה. ואיבעיא להו התם סתמא מאי כלומר שנטלו סתם בלא תנאי ובלא חשבון ולא איפשטא. וכתבו ז"ל דלחומרא עבדינן ואסור. ומתוך כך סתם רבינו ואסור כשלא התנה ואמר שהנכרי נוטל שכר בשבתות.

מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות שבת פרק ו הלכה יז

לעני"ד נראה פשוט בלשון רבנו דאינו מפרש כפירש"י לשון ואם באו לחשבון אלא דאהתנו מתחלה קאי וה"ק דאם התנו מתחלה שיטול הנכרי שכר שבת בין מעט ובין הרבה והישראל יטול שכר אחד בשבת בין מעט בין הרבה דנכרי בדידיה קטרח שרי משא"כ אם באו לחשבון שמחשב כמה עולה שכר שבת וכמה עולה שכר אחד בשבת והמותר מחלקין ביניהם אסור דנמצא נכרי קטרח בשביל ישראל וזהו שמדקדק רבנו לכתוב אם מעט אם הרבה לאפוקי באו לחשבון אפילו אם התנו שיבאו בחשבון.

The Maggid Mishne explains that the Rambam understands this phrase like Rashi. He bases this on the fact that the Rambam writes that the sides are required to stipulate that the non-Jew alone is responsible for Shabbat, and how the profits should be divided if they did not stipulate this; and that he does not write about how the profits should be divided when they did stipulate this.

The Markevet Hamishne, in contrast, explains that the Rambam's emphasis that the non-Jew receives the profits from Shabbat, "whether they are small or large" reveals that he understands, similarly to the Raavad, that "באו לחשבון" refers to a situation where they did make such a stipulation. He explains that according to the Rambam, that stipulation must not be a legal fiction, and must be reflected by having the non-Jew receive the actual profits earned on Shabbat, whether great or small.

The Rambam is stringent regarding the Gemara's question about splitting the profits equally when no stipulation was made. However, in contrast, the Rosh writes:

רא"ש מסכת עבודה זרה פרק א סימן כה

איבעיא להו סתמא מאי. תא שמע אם התנו מתחילה מותר הא סתמא אסור. אימא סיפא אם באו לחשבון אסור הא סתמא מותר. אלא מהא ליכא למישמע מיניה. כיון דלא איפשטא ספיקא דרבנן היא ואזלינן בה לקולא.

It emerges that the Rambam is stringent and the Rosh is lenient.

5. The Need for Non-Jewish Ownership in the Business

תוספתא מסכת דמאי (ליברמן) פרק ו

ישראל וגוי ש...לקחו מרחץ, אינו רשאי שיאמר לו תהא שבת בחלקך וחול בחלקי ואם היתנה עמו במנת כן מותר.

The Tosefta is parallel to the Baraita from the Gemara that we have been discussing. The Baraita discusses the case of a Jew and non-Jew who received a field to work in it as sharecroppers. The Tosefta discusses a case where a Jew and non-Jew purchase a business together.

תוספות מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

מעשה כך היה בימי רבינו תם שגבה ישראל אחד בחובו תנור אחד מעובד כוכבים והיה לו לאופה המסיק התנור חלקו בתנור והיה לו ליהודי ליטול כך וכך ימים בחלקו ולאופה כמו כן כך וכך... ונראה להר"ר אלחנן דבתנור אפילו התנו מתחלה לא יועיל, כיון שכל התנור של ישראל הוא, והוא ליה כמשכיר תנורו בשבת, ואומר לעובד כוכבים: טול שכר תנורי בשבת כשתסיקנו לי בחול. ו... ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות שיש לעובד כוכבים חלק בגוף הקרקע.

As we explained, the Gemara discusses sharecroppers, where neither of them have ownership over the field, and it therefore suffices for them to stipulate how to divide up the work and profits. However, in a situation where only the Jew owns the business, it is insufficient to have the non-Jew work and receive the profits on Shabbat. In such a situation, the Jew is merely renting out his business on Shabbat, while profiting from the other days instead. Rabbeinu Elchanan in Tosafot therefore explains that the only solution is for the non-Jew to own a share in the business itself.

What if they did not properly divide up the days at the outset? Rabbeinu Tam suggests:

תוספות מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

ר"ת ... צוה לקבל החוב מן העובד כוכבים ולחזור ולהלוות ולהתנות מתחלה.

6. A Business that Earns Profits Daily

So far, we have focused on partnerships in agriculture. In such a situation, there is only profit when the crop is harvested and sold. Is there any difference if the business earns profits daily?

רא"ש מסכת עבודה זרה פרק א סימן כד

מעשה היה בישראל שגבה חצי תנור בחובו מעובד כוכבים אחד, שלא התנו מתחילה טול אתה בשבת ואני בחול. והיה ר"י רוצה להתיר, דדוקא גבי שדה אסרינן כה"ג, לפי שחלק ישראל מתרבה ומתעלה באותה מלאכה שהעובד כוכבים עושה בשבת. אבל בתנור לא שייך האי טעמא, דאין חלק ישראל מתעלה ממלאכת העובד כוכבים בשבת. הלכך יכולין לחלוק התנור יהא שלך בשבת ושלי בחול.

According to Ri, if a business sells a product daily, and the profits earned each day have no bearing on the next day's profits, there is no problem for a non-Jewish partner to work on Shabbat and to receive those profits, even without an explicit stipulation, since the Jew does not benefit from the non-Jew's work on Shabbat.

However, Rabbeinu Tam rejects this distinction:

ולא הודה לו ר"ת ז"ל ואמר דאין חלוק בין תנור לשדה. שהרי התנור הוא של שניהם בכל יום בשותפות כיון שלא התנו מתחילה והוי כאילו מעמיד פועל במקומו שיעשה מלאכה בשבת והוא שיעשה במקומו למחר. והכי איתא בתוספתא עובד כוכבים וגר שירשו מרחץ מאביהם לא יאמר לו הגר טול אתה בשבת וכו'.

According to Rabbeinu Tam, the critical factor is whether the non-Jew, when working on Shabbat, is considered the Jew's *shaliach*. Therefore, even if the Jew does not directly benefit during the week from the non-Jew's work performed on Shabbat, the fact that the non-Jew is working on his behalf on Shabbat is still fundamentally problematic.

Tosafot summarizes:

תוספות מסכת עבודה זרה דף כב עמוד א

קצרו של דבר בין כרם בין שדה בין מרחץ או תנור אם לקחו ישראל ועובד כוכבים בשותפות אסור לומר טול אתה חלקך כו' אלא אם כן התנו מתחלה קודם שלקחוהו שאין לישראל בשבת שום חלק

7. The Halacha

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רמה

סעיף א

ישראל ואינו יהודי שיש להם שדה או תנור או מרחץ או רחיים של מים בשותפות, או שהם שותפין בחנות בסחורה, אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שכר השבת לאינו יהודי לבדו, אם מעט ואם הרבה, ושכר יום א' כנגד

יום השבת לישראל לבדו, מותר. ואם לא התנו בתחלה, כשיבואו לחלוק נוטל א"י שכר השבתות כולם, והשאר חולקים אותו; ואם לא היה שכר השבת ידוע, יטול הא"י לבדו שביעית השכר, וחולקים השאר הנה: ויש מתידין השכר בדיעבד, אפילו לא התנו וחלקו סתם. וכל דהפסד גדול יש לסמוך עלייהו: ו"ל שכל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק בזימו. אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול, ובשבת עסק האיני יהודי לבדו, מותר לחלוק עמו כל השכר. דאינו יהודי אדעתא דנפשיה קא עבד, ואין ישראל נהנה במלאכתו בשבת. כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות: ומ"מ לא יטול שכר שבת אלא בהצלעה עם שאר הימים.

סעיף ב

היכא שהתנו בתחלה, אם אח"כ בשעת חלוקה נתרצה הא"י לחלוק בשוה, מותר.

סעיף ג

היכא שלא התנו בתחלה, יש תיקון ע"י שיחזיר המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר ויחזרו ויקנוהו בשותפות, ויתנו בשעת הקניה; ואם נשתתפו בחנות ולא התנו, יחזור כל אחד ויטול חלקו, ויבטלו השותפות, ואחר כך יחזרו להשתתף, ויתנו בתחלה; ואם קבל הקרקע לעשות בו מלאכה בשותפות, יבטלו השיתוף וימחלו זה לזה, ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה.

To summarize so far:

The Gemara states that if a non-Jew and Jew become business partners, the Jew should define at the outset that the work on Shabbat is not his responsibility. If he does not do this, he is not allowed to work for equivalent hours on a different day and receive those profits, since the non-Jew is considered to be working on Shabbat on the Jew's behalf. The Tosefta says that the same is true regarding joint ownership of a business. Ri suggests that a business that earns profits daily, where each day's profit has no bearing on that of the next day, will be more lenient, but Rabbeinu Tam rejects his opinion. The Shulchan Aruch (245: beginning of 1) therefore emphasizes that these Halachot apply equally to all kinds of partnerships.

The Gemara questions whether in a situation where they did not make such a stipulation they may later divide up the profits equally, and the Gemara does not reach a conclusion. The Shulchan Aruch quotes the Rambam, while the Rema writes that there are those who permit splitting the profits equally in retrospect based on the Rosh's opinion, and the Rema adds that this may be relied upon if being stringent would involve a significant loss.

The Ran adds an additional leniency: If the two partners work together every day, and the non-Jew chooses to work on Shabbat, he does so for his own benefit (in order to earn money that day) and not on the Jew's behalf. If he then wants to share the profits with his Jewish partner, there is no problem to do so, and it is permitted. The Rema quotes his opinion as a "there are those that say" (יש אומרים) at the end of the first *seif*.

We saw that the Baraita writes "אם באו לחשבון, אסור". Rashi and the Raavad disagree regarding whether the Gemara is discussing a case where they made a stipulation initially or not. There are also different ways of understanding the Rambam's opinion in such a case. The Shulchan Aruch (*seif 2*) writes that as long as they made an initial stipulation, it makes no difference how they divide the money in the end, and it is always permitted. The Bach and Magen Avraham (*seif katan 2*), however, are stringent due to the Raavad's opinion, and the Eliyah Raba is undecided. The Mishna Berurah (*seif katan 13*) rules that one needs to be concerned with the Raavad's opinion only if they calculate how much was made on Shabbat in order to ensure that the Jew earned an equivalent amount from his work during the week – but if they simply split the profits equally without any such calculation, the Mishna Berurah is lenient.

What if they initially made such a stipulation, but are then unable to calculate how much was earned on Shabbat?

שו"ת מהרלב"ח סימן קו

כשאינו ידוע אין לחוש שמא הרויח הגוי בשבת יותר ויקרא הישראל נוטל שכר שבת.

מגן אברהם סימן רמה ס"ק ב

אם לא נודע בכמה השכירו בשבת כגון בחנות רשאין לחלוק בשוה.

If it is not known how much was earned on Shabbat, everyone agrees that the profits may be split equally.

Rabbeinu Tam writes that if they did not initially make such a stipulation, they should disband the partnership and then regroup with a proper stipulation. The Shulchan Aruch quotes his opinion in *seif* 3.

הרחבות – תשובות מראה הבזק בעניין שותפות עסקית עם נכרי (כולל מראי המקומות)

שו"ת מראה הבזק חלוקת תשובה כא

שאלה : ליהודי ולגוי ישנה שותפות בחברה העוסקת בתכנון בנייה. כל אחד מהשותפים שולטים ב-45% מהחברה, שאר 10% שייכים לעובדים אחרים. באופן רשמי המשרד אינו פתוח בשבת אולם חלק מהעובדים, וכן השותף הגוי, מגיעים בשבת כדי להשלים משימות שלא הספיקו לעשות בשאר ימות השבוע. היהודי עשה בתחילת דרכו המשותפת עם הגוי הסכם בעל פה ובו התנו שאם יהיו רווחים מהעבודה בשבת - הם יהיו של הגוי. שאלותי הן :

1. האם יש צורך בהסכם מעין זה? העבודה בשבת איננה מובילה לרווחים ישירים, אלא רק לרווחים עקיפים, ואין הגויים מחויבים לעבוד בשבת. האם אפשר להחיל כאן את הכלל שגוי "אדעתיה דנפשיה קעביד", וממילא אין כלל בעיה של רווחים הנעשים בשבת?
2. אם יש צורך בהסכם לחלוקת רווחים, האם הסכם בעל פה מועיל או שיש צורך להעלותו על הכתב?

תשובה :

לגבי שותפות בעסק עם גוי, אף אם הגוי עושה מלאכה בשבת, הוא עושה זאת לתועלת עצמו, שהרי יש לו חלק ברווחים. הבעיה נוצרת כאשר כנגד יום העבודה שעובד זה הגוי לבדו בשבת, עובד היהודי במקומו באחד מימי החול, ונמצא שהגוי הוא שלוחו של היהודי לעבוד בשבת בתמורה לעבודת היהודי באחד מימי החול. כדי לפתור בעיה זו חז"ל קבעו שעל היהודי והגוי לערוך הסכם מראש ששכר השבת יהיה לגוי לבדו, וכנגד זאת שכר אחד מימי החול יהיה ליהודי לבדו, ונמצא שכל אחד עובד ביומו לתועלת עצמו. אמנם אם אין היהודי עובד בימות החול כנגד עבודת הגוי בשבת, הרי שהגוי עובד בשבת לדעת עצמו כדי להרוויח, ואין צורך בהסכם מראש, ואף שהיהודי נהנה מכך - הדבר מותר, ובלבד שיקבל היהודי את רווחי השבת בהבלעה עם רווחי ימות החול.

1. במקרה המתואר בשאלה נראה שאין צורך לערוך הסכם, משום שהיהודי אינו עובד באחד מימי החול בתמורה לעבודת השותף הגוי בשבת. וכן אין איסור בלקיחת רווחים מעבודת הגוי בשבת, משום שהוא נוטלם בהבלעה עם הרווחים מהעבודה בימות החול.
2. לגבי יתר העובדים הגויים, אם הם עובדים עבור החלק שיש להם ברווחים, הרי שדינם הוא כדין השותף הגוי. אולם אף אם הם שכירים, אם השותף היהודי לא קובע להם לעבוד דווקא בשבת, והם יכולים לעשות את עבודתם בימות החול, גם אם הם בוחרים לעבוד בשבת הדבר מותר. מכיוון שעבודתם בשבת נובעת מדעת עצמם (בהרחבות - הערה כאן המחודדת את גדרו שכיר וקציצה).
3. במקום שיש צורך בהסכם כזה, מעיקר הדין די בהסכם בעל-פה ככל תנאי ממון, אולם מן הראוי לכתוב את ההסכם, בפרט במקום שכותבים את ההסכם השותפות הכללי, כדי שלא ייראה כאילו חלק ההסכם, הנוגע לעניין השבת, הוא הערמה בלבד.

שו"ת במראה הבזק חלק א שאלה לז

שאלה : יהודי יש לו כאן מסעדת פלאפל. אני בדקתי את כל האוכל שם, והכל כשר. הוא מוכר רק חומוס, פלאפל, מוצרי טבעול מישראל וסלטים. הפיתות - ממאפייה שרק אופה פיתות. הבעיה העיקרית שלו זה שבת. הוא בעצמו שומר שבת. המסעדה שלו נמצאת על יד שוק הירקות, ויום השוק הגדול כאן, זה בשבת. הוא אמר לי שאם היה פותח את המסעדה בשבת, היה מרוויח יותר, או לפחות שווה, לכל ימי השבוע ביחד. האם מותר לפתוח בשבת, ע"י זה שגוי יעבוד שם? באיזה תנאים זה יכול להיות מותר? האם זה משנה, אם הגוי מקבל אחוז מסויים ממה שהוא מוכר, או משכורת קבועה?

תשובה : במקרה זה — שבו היהודי הוא בעל המסעדה — איננו רואים שום היתר, להעסיק בה גוי בשבתות וחגים. בין אם שכרו קבוע, בין אם יקבל אחוזים מרווחי השבת. משום שהמסעדה בבעלות יהודית (והדבר ידוע, שהרי בעל הבית נמצא במשך כל השבוע), והרי זה בכלל האיסור האמור בש"ס "מפני שנקרא על שמו ועובד כוכבים עושה בו מלאכה בשבתות". דהיינו, חשד ומראית עין.

הדבר אמור אפילו כשרווחי יום השבת באים לידי הנוכרי. ק"ו במקרה דידן, שהבעלים נוטל את הרווח, הרי יש כאן בעיה של שכר שבת. ועוד, כאן כשנשכר במיוחד לשבתות — הרי אין כאן סברא שהגוי אדעתא דנפשיה קעביד כי הוא עובד ממש בשביל היהודי, וכידוע, הדבר אסור, ואף אסור את תוצרתו בהנאה. הדרך היחידה להיתר, היא בעשיית שותפות בבעלות עם הנוכרי, תוך הסכמה בחוזה כתוב — לחלוקת רווחים. כך, שהגוי יקבל את הכנסות השבת, והיהודי את ששת ימי השבוע. הדבר עשוי להיות משתלם ליהודי אם ממילא יש לו עובד גוי במסעדה, במשך כל השבוע (כשהוא משלם לו משכורת), ויעשה עמו עתה שותפות בבעלות, כנ"ל.

על כל פנים, ראוי לחזק את אותו יהודי בעמידתו האיתנה מול הפיתוי הזה. ולהסביר לו את הערך העצום של שמירת השבת, וסגולת ההקפדה על קדושתה, דבר שמביא ברכה וסייעתא דשמיא.

▪ ראה ב**הרחבות** את הצעת ה"אגרות משה" לנוסח שטר שותפות

Summary

8. Assigning a Task to a Non-Jew When it will Probably be Executed on Shabbat

We see from the Gemarot in Shabbat 17 and 19 that Beit Hillel permit assigning a job to a non-Jew before Shabbat (even if it is reasonable to expect that the non-Jew will do it on Shabbat) on the condition that payment is set in advance.

What is considered setting his fee?

The Rashba (vol. 3, Siman 368) explains this condition as defining a specific amount for the task so that the non-Jew will be acting for his or her own benefit, and consider it his or her own work.

If so, it is permitted to hire a worker before Shabbat for a set fee (rather than an hourly or daily wage).

The Magen Avraham writes that a job for which there is a standard fee automatically fulfills this condition.

Giving a job to a non-Jew when he will necessarily perform it on Shabbat

The Sefer Ha'Terumah writes that it is still permitted in such a situation, as long as the Jew does not explicitly ask the non-Jew to work on Shabbat.

The Haghot Maimoniyot writes that one may not give a non-Jew money to invest during the market day if the market day is only on Shabbat, since this is equivalent to explicitly asking him to work on Shabbat.

The Taz and Panim Meiros learn from this that it is forbidden to give a non-Jew a job if he will necessarily have to perform it on Shabbat. The Mishna Berurah, Shemirat Shabbat Kihilchita, and Bemareh Habazak all concur with their opinion.

The Beit Yosef writes that the Taz and Panim Meiros mean that it is forbidden to explicitly ask the non-Jew to work on Shabbat, but it is otherwise permitted, even if he will necessarily have to work on Shabbat. The Minchat Yitzchak and other Acharonim, including Rav Ovadiah Yosef, rule like the Beit Yosef.

Is it permitted to benefit, on Shabbat, from what the non-Jew worked on when his fee was fixed?

The Shibolei Haleket and Ran disagree on this issue. The Shulchan Aruch rules leniently, while the Rema is more stringent. The Shemirat Shabbat Kihilchita is generally stringent, but he permits this in the following cases: 1. If the non-Jew only performs *Melacha d'Rabbanan*. 2. If one could theoretically have gained this benefit without the non-Jew's *Melacha*. 3. If there is no other alternative, in which case one may rely on the lenient opinion.

9. A business co-owned by a Jew and non-Jew

The Gemara states that if a Jew and non-Jew receive a job together, the Jew should specify in advance that the work on Shabbat is not his responsibility. If this was not specified, the Jew cannot suggest afterwards that the non-Jew work alone on Shabbat and that he will do the same on a different day, since we view the non-Jew to be working on Shabbat as the Jew's *shaliach*.

According to the Tosefta, the same is true regarding a jointly owned business. Ri suggests that a business where each day's profits are not related to the next would be more lenient, but Rabbeinu Tam rejects his opinion. The Shulchan Aruch (in the beginning of *seif* 1) therefore writes that the same rules apply to all types of partnerships (the Biur Halacha there points this out explicitly).

The Gemara does not reach a conclusion regarding a situation where no stipulation is made about Shabbat where the partners later want to split the money equally. The Rambam is stringent and the Rosh is lenient. The Shulchan Aruch quotes the Rambam, while the Rema writes that some favor the Rosh, and he adds his own opinion that the Rosh may be relied upon in a situation involving significant loss.

The Ran adds an additional leniency. If the two partners work together every day, and the non-Jew chooses to work on Shabbat, he does so for his own benefit (in order to earn money that day) and he is not considered to be working on the Jew's behalf. If he then wants to share the profits with his Jewish partner it is permitted. The Rema quotes his opinion as a "there are those that say" (יש אומרים) at the end of the first *seif*.

The Baraita writes "אם באו לחשבון, אסור". Rashi and the Raavad disagree regarding whether the Gemara is discussing a case where they initially made a stipulation. There are also different ways of understanding the Rambam's opinion in such a case. The Shulchan Aruch (*seif* 2) determines, like Rashi, that as long as they make the initial stipulation, it makes no difference how they divide the money at the end, and it is always permitted. The Bach and Magen Avraham (*seif katan* 2), however, are stringent due to the Raavad's opinion, and the Eliyah Raba is undecided. The Mishna Berurah (*seif katan* 13) rules that the Raavad's stringency only applies if they calculated how much was made on Shabbat in order to ensure that the Jew earns an equivalent amount from his work during the week. If they simply split the profits equally, then the Mishna Berurah is lenient.

The Bemareh Habazak responsa explains how to apply the latter principles in practice.

In this shiur we discussed assigning a task to a non-Jew when it is likely that he will perform it on Shabbat, and we also discussed certain relevant Halachic implications for a business partnership between a Jew and non-Jew.

In the next shiur we will discuss activities that the Rabbis forbade having a non-Jew do on Shabbat, due to the resulting impression that a forbidden *Melacha* is being performed (*Marit Ayin*).